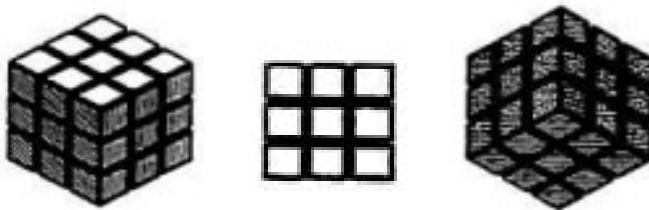

Dr. Millisits Endre*

TÉRBELI VÉDJEGY MEGKÜLÖNBÖZTETŐKÉPESSÉGÉNEK FELTÉTELEI – AZ EURÓPAI BÍRÓSÁG ÍTÉLETE A RUBIK-KOCKA-ÜGYBEN

Nem túl gyakran fordul elő, hogy az Európai Bíróság olyan védjegyjogi jogkérdésben foglal állást, amely egy magyar vonatkozású védjegy oltalomképességével, nevezetesen megkülönböztetőképességével kapcsolatos. Márpedig ez történt az Európai Unió Bírósága 2016. november 10-i, a C-30/15. P. sz. ügyben (Simba Toys GmbH & Co. kontra EUIPO) hozott ítéletében, amellyel a Bíróság hatályon kívül helyezte a Törvényszéknek a Rubik-kocka formájának európai uniós védjegyként történő lajstromozását megerősítő ítéletét, illetve az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatala (European Union Intellectual Property Office, EUIPO) ugyanezt megerősítő határozatát.¹

A Seven Towns védjegybejelentése

Dogmatikai előzmények

A térbeli (más néven háromdimenziós) védjegy oltalma a nemzetközi védjegyjog fejlődésének viszonylag új vívmánya. A 20. század nagy részében szilárd és egyértelmű tilalom gátolta azt, hogy egy tárgy külalakja ugyanezen tárgy tekintetében védjegyként lajstromozható legyen. Ez nem meglepő, ha tekintetbe vesszük: egy áru alakjának lajstromozása esetében a megjelölés mint jel azonos az áruval mint jelzett dologgal.

Az egykori magyar védjegy törvény, az 1969. évi IX. törvény végrehajtási rendeletének rendelkezése szerint „Nincs a megjelölésnek megkülönböztető jellege, ha kizárólag az áru nevéből vagy egyszerű ábrázolásából áll.”²

* A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala Nemzetközi védjegysztyályaának nyugalmazott osztályvezetője, a Magyar Védjegy Egyesület elnökségi tagja.

¹ <http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2016-11/cp160122hu.pdf>.

² 2/1970. (VII. 1.) OMFB-IM együttes rendelet a védjegyről szóló 1969. évi IX. törvény végrehajtásáról, 1. § (1) bek.

Mint emlékeztető, a térbeli védjegy oltalmának lehetőségét az Európai Unió számos tag-államában is a Tanács 1988. december 21-i, a védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló 89/104/EGK irányelve teremtette meg. A Tanácsnak az 1993. dec. 20-i 40/94 sz., a közösségi védjegyről szóló rendelete (KVR) ugyancsak lehetővé tette az áru, illetve a csomagolás formáját megjelenítő megjelölés védjegyként való lajstromozását, feltéve, hogy a megjelölés grafikailag ábrázolható, és rendelkezik megkülönböztetőképességgel. A közösségi védjegyről szóló, 1993. december 20-i 40/94/EK tanácsi rendeletet hatályon kívül helyezte és felváltotta az európai uniós védjegyről szóló, 2009. február 26-i 207/2009/EK tanácsi rendelet, amely 2009. április 13-án lépett hatályba. Ugyanakkor, figyelemmel a tényállásbeli események időpontjára, a jelen jogvitára továbbra is a 40/94 rendeletet kell alkalmazni (legalábbis azon részeit, amelyek nem tisztán eljárási jellegűek.)

A KVR 7. § rendelkezik a feltétlen kizáró okokról, és (1) bekezdésének e) pontja kimondja, hogy a megjelölés nem részesülhet védjegyoltalomban, ha kizárólag olyan formából áll, amely

- i. az áru jellegéből következik; vagy
- ii. a célzott műszaki hatás eléréséhez szükséges; vagy
- iii. az áru értékének a lényegét hordozza.

Ebben az ügyben is felmerültek azok a mérőföldkövet jelentő ítéletek, amelyekben az Európai Bíróság kijelölte a lajstromképeség vizsgálata szempontjából releváns tényezőket. Ezen ítéletek sorában a most elemzett ítélet fontos helyet foglal el.

Az ítélet előzményei

Az EUIPO (akkori nevén BPHH) az 1996. április 1-jén bejelentett európai uniós védjegyet (akkori nevén közösségi védjegyet) térbeli védjegyként lajstromozta 1999. április 6-án a Rubik-kockához fűződő szellemi tulajdon-jogokat kezelő Seven Towns nevű brit cég javára, „háromdimenziós kirakós játékok” tekintetében.

2006-ban a Simba Toys német játékgyártó cég kérelmezte az EUIPO-tól a térbeli védjegy törlését többek között azzal az indokkal, hogy az olyan – az elforgathatóságban rejlő – műszaki megoldást tartalmaz, amely megoldás csak szabadalomként oltalmazható, védjegyként azonban nem. A német cég arra hivatkozott, hogy a kocka, mivel elforgatható, olyan műszaki megoldást tartalmaz, amely miatt nem részesülhet védjegyoltalomban. 2008. október 14-én a felszólalási osztály (Opposition Division) elutasította a felszólalást.

Ezt követően a Simba Toys a fellebbezési tanácsokhoz (Boards of Appeal) fordult, azonban a 2. fellebbezési tanács is elutasította a kérelmet 2009. szeptember 1-jén meghozott határozatával (R1526/2008 – 2- sz. ügy). A tanács szerint egy védjegyet úgy kell megítélni, ahogy bejelentésre került, anélkül, hogy figyelembe vennénk a védjegy elemzésénél a rács-hálós kocka sorainak és oszlopainak közismert elforgathatóságát.

Mivel a kérelmet az EUIPO, majd az EUIPO fellebbezési tanácsa is elutasította, a Simba Toys keresetet nyújtott be az Európai Bíróságnál az EUIPO határozatának hatályon kívül helyezése iránt.

A Törvényszék 2014. november 25-i ítéletében (T-450/09. sz. ügy, *Simba Toys kontra OHIM – Seven Towns – Rácsszerkezetű oldalakból álló kocka formája*) elutasította a Simba Toys keresetét. A Törvényszék – többek között – azt állapította meg, hogy a Rubik-kocka formájának grafikai ábrázolása védjegyként lajstromozható, mivel nem tartalmaz olyan műszaki megoldást, amely meggátolná, hogy az védjegyoltalomban részesülhessen, és ebből következően európai uniós védjegyként lajstromozható legyen.³

Ezt követően a Simba Toys a jogkérdésben az Európai Bírósághoz fellebbezett.

A főtanácsnok perösszefoglalója

A Simba Toys GmbH & Co. KG kontra az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatala-ügy (C-30/15. sz.) igazi fordulópontját jelentette a lengyel Maciej Szipunar főtanácsnok 2016. májusában közzétett perösszefoglalója.⁴

A főtanácsnok az ügyben addig eljárt hatóságok véleményével szemben érvelt, és azt indítványozta az Európai Bíróságnak, hogy a Törvényszék ítéletét helyezze hatályon kívül, és utasítsa új eljárásra az EUIPO-t. Álláspontja szerint az ügyben szereplő, vitatott megjelölés alapvető jellemzői – a kocka formája és a rácsos szerkezet – az adott áru sajátos műszaki funkciójának betöltéséhez szükségesek.

A főtanácsnok mindenekelőtt azt hangsúlyozta, hogy az európai uniós védjegyőről szóló rendelet alapján meg kell tagadni a lajstromozást az olyan formák esetében, amelyek alapvető jellemzői szorosan kapcsolódnak az áru fő funkciójához, illetve funkcióihoz. Ha ezeket a jellemzőket egyetlen gazdasági szereplő számára tartanak fenn, akkor a versenytárs vállalkozások nem adhatnának áruiknak olyan formát, amely az áruk használatához célszerű lenne.

Ezt követően a főtanácsnok megvizsgálta az említett rendelet azon rendelkezésére alapított jogalapot, amely szerint nem részesülhet védjegyoltalomban az a megjelölés, amely „kizárólag” az árunak olyan formájából vagy egyéb jellemzőjéből áll, amely a célzott műszaki hatás eléréséhez „szükséges”. A főtanácsnok emlékeztetett arra, hogy a valamely áru formájából álló megjelölés, amely jelentős funkcionális elemek nélkül csupán egy műszaki funkció kifejeződése, nem lajstromozható védjegyként, mivel a lajstromozás túlságosan nagy mértékben csökkentené a versenytársak azon lehetőségét, hogy az ugyanezen műszaki megoldást megtestesítő formákat forgalomba hozhassanak.

A főtanácsnok rámutatott, hogy az adott forma funkcionális elemeinek elemzése során a hatáskörrel rendelkező hatóság nem köteles kizárólag a grafikai ábrázolásból kitűnő infor-

³ Az Európai Unió Törvényszékének ítéletéről 2014. november 25-én kiadott 158/14. sz. sajtóközlemény.

⁴ Az Európai Unió Bíróságának 52/16. sz. sajtóközleménye, Luxembourg, 2016. május 25.

mációkra szorítkozni, hanem szükség esetén további alapvető információkat is figyelembe kell vennie.

A főtanácsnok szerint a Törvényszék meghatározta ugyan a megjelölés alapvető jellemzőit, azonban azokat nem vizsgálta meg az áru sajátos műszaki funkciója szempontjából. Ugyanis, noha a Törvényszék a megtámadott ítéletben rámutatott, hogy azt kell mérlegelni, hogy a forma alapvető jellemzőinek „mindegyike az érintett áruk valamely műszaki funkcióját szolgálja-e”, a megtámadott ítélet indokolása egyáltalán nem tartalmazza sem a szóban forgó áru által betöltött műszaki funkció meghatározását, sem pedig az e funkció és az ábrázolt forma jellemzői közötti viszony elemzését. Ez az előfeltevés a jelen esetben azt a paradox következtetést eredményezi, hogy a vitatott védjegy grafikai ábrázolásai nem teszik lehetővé annak megállapítását, hogy a szóban forgó forma betölt-e a valamilyen műszaki funkciót, és annak megállapítását sem, hogy adott esetben mi ez a funkció.

A főtanácsnok álláspontja szerint a forma funkcionális jellemzőinek helyes elemzése érdekében a Törvényszéknek először is azt kellett volna figyelembe vennie, hogy milyen funkciót tölt be az adott áru, nevezetesen a háromdimenziós kirakós játék, amely térben elmozdítható elemek logikus elrendezéséből álló fejtörő. Ezenfelül a Törvényszék tévesen állapította meg, hogy a szóban forgó formának a funkcionális jellemzői szempontjából végzett elemzése kizárólag a védjegybejelentésben szereplő grafikus ábrázoláson alapulhat.

A főtanácsnok úgy vélte, hogy ellentétes a közérdekekkel az az érvelés, amely szerint a lajstromozással biztosított oltalom a hasonló formájú kirakós játékok minden típusát magában foglalja – azok működési elvétől függetlenül –, és ami a vitatott formát illeti, ez az oltalom potenciálisan minden olyan háromdimenziós kirakós játékra kiterjed, amelynek elemei egy 3x3x3-mas kockát alkotnak. Ez az érvelés ugyanis a jogosult számára lehetővé teszi, hogy a kizárólagos jogot az áruk olyan jellemzőire is kiterjessze, amelyek nemcsak a vitatott forma funkcióját töltik be, hanem más hasonló funkciókat is.

Az ítélet

Mivel a Simba Toys cég fellebbezését elfogadhatónak és megalapozottnak találta, a Bíróság hatályon kívül helyezte a Törvényszék határozatát. Ítéletéről 2016. november 10-én sajtóközleményt adott ki 122/16. sz. alatt.⁵

A Bíróság kimondta: annak vizsgálatakor, hogy a lajstromozást meg kellett volna-e tagadni amiatt, hogy e forma műszaki megoldást tartalmaz, az EUIPO-nak és a Törvényszéknek egyaránt figyelembe kellett volna vennie az e forma által megjelenített termék szabad szemmel nem látható funkcionális jellemzőit, mint például annak elforgathatóságát. A Bíróság rámutatott, hogy a Törvényszék a Fellebbezési Tanácshoz hasonlóan arra a következtetésre jutott, hogy a szóban forgó kocka oldalain látható rácsszerkezet nem tölt be semmiféle

⁵ Az Európai Bíróság 2016. november 10-i 122/16. sz. sajtóközleménye.

műszaki funkciót, hiszen az a tény, hogy e szerkezetnek az a hatása, hogy vizuálisan kilenc egyenlő nagyságú elemre osztja e kocka oldalait, a releváns ítélkezési gyakorlat értelmében nem minősülhet ilyen funkciónak. A Bíróság is hivatkozott arra, hogy amint arra a főtanácsnok rámutatott, ezen érvelés jogi hibában szenved (ítélet, 44. és 45. pont). A Bíróság ítéletében emlékeztetett rá, hogy a főtanácsnok indítványának 86. és 91–93. pontjában kiemelte, a Bíróság 2002. június 18-i Philips-ítélete (C-299/99, EU:C:2002:377), 2010. szeptember 14-i Lego Juris kontra OHIM-ítélete (C-48/09 P, EU:C:2010:516) és 2014. március 6-i Pi-Design és társai kontra Yoshida Metal Industry-ítélete (C-337/12 P–C-340/12 P, nem tették közzé, EU:C:2014:129) alapjául szolgáló egyes ügyekben az illetékes szervek nem tudták az érintett formát kizárólag a grafikus ábrázolás alapján elemezni anélkül, hogy ne vettek volna igénybe kiegészítő információkat a konkrét terméket illetően.

Ítéletében a Bíróság emlékeztetett arra, hogy a jelen ügyben alkalmazandó, a közösségi védjegyről szóló 40/94 rendelet célja annak elkerülése, hogy a védjegyoltalom valamely vállalkozás számára monopóliumot nyújtson műszaki megoldásokra vagy az áru használati jellemzőire nézve. Ebben a vonatkozásban a Bíróság megállapítja, hogy a vitatott forma alapvető jellemzői egy kockaformából, valamint ezen kocka minden egyes oldalán látható rácsos szerkezetből állnak.

Annak a kérdésnek az eldöntéséhez, vajon a megjelölésben foglalt forma európai uniós védjegyként történő lajstromozása nyújthat-e monopóliumot a Seven Towns cég részére bizonyos műszaki megoldás tekintetében, azt kell megvizsgálni – hangsúlyozza a Bíróság –, hogy e forma valamely műszaki megoldás eléréséhez szükséges-e.

A Törvényszék által megállapítottakkal ellentétben a Bíróság arra mutatott rá, hogy e vizsgálat keretében a kérdéses kockaforma alapvető jellemzőit kell értékelni az e forma által megjelenített áru műszaki funkciójára tekintettel. Közelebbről, a Törvényszéknek figyelembe kellett volna vennie az e forma grafikus ábrázolásán szabad szemmel nem látható elemeket is, például a Rubik-kocka típusú háromdimenziós kirakójátékok egyes alkotóelemeinek elforgathatóságát. Ebben az összefüggésben a Törvényszéknek meg kellett volna határoznia az érintett termék műszaki funkcióját, és azt figyelembe kellett volna vennie a vizsgálatánál.

Továbbá a Bíróság úgy vélte, hogy az a tény, hogy a Seven Towns cég a vitatott megjelölés lajstromozását „háromdimenziós kirakójátékok” tekintetében kérte általános értelemben véve, anélkül, hogy azokat az elforgatható kirakójátékokra korlátozta volna, nem képezi akadályát annak, hogy a szóban forgó kockaforma által ábrázolt termék műszaki funkcióját figyelembe vegyék, sőt, azt szükségessé teszi, hiszen az e kérelemre vonatkozó döntés kihatással lehet az összes olyan háromdimenziós kirakójáték gyártójára, amelynek elemei kockaformát ábrázolnak.

A fenti körülményekre tekintettel a Bíróság hatályon kívül helyezte a Törvényszéknek a kérdéses forma európai uniós védjegyként történő lajstromozását megerősítő ítéletét, illetve az EUIPO ugyanezt megerősítő határozatát.

A Bíróság az EUIPO-t új eljárás lefolytatására és a Bíróság által a jelen ítéletben megfogalmazott megállapítások figyelembevételével új határozat hozatalára kötelezte.

Megjegyzések

Úgy tűnik, hogy az Európai Bíróság szándéka ítéletével egyértelműen annak a célnak a szolgálata, hogy ne engedje meg egyeseknek, hogy a védjegy lajstromozását arra használják fel, hogy műszaki megoldásokat helyezzenek oltalom alá.

Lényeges továbbá, hogy az Európai Bíróság – az előtte az ügyben eljáró hatóságokkal szemben – a kérdéses védjegybejelentés árujegyzékében foglalt árut (háromdimenziós kirakós játék) a maga konkrétságában fogta fel, úgy, ahogyan az áru a maga műszaki valóságában megjelenik – és ennek következtében figyelembe vette azt a képszerűen ugyan nem ábrázolt vonást, amely viszont több mint negyven éve világszerte jól ismert – az elforgathatóságot. Fel sem merül, hogy a Bíróság magát a megjelölést (a jelet) „bővítette volna ki” gondolatban bizonyos, a megjelölésben nem ábrázolt jellemzőkkel – hanem a jelzett dolgot, az árujegyzékben foglalt árut (a jelzett dolgot) vizsgálta meg úgy, ahogyan azt a fogyasztó, a védjegyes áru vásárlója is jól ismeri.

A nagy fordulatot hozó ügyben ugyanakkor annyira friss még az ítélet, hogy a közzététele óta eltelt idő rövideje miatt az ítéletet elemző szakirodalmi források nemigen állnak rendelkezésre, így még nincs mód mélyebb elemzések, reagálások idézésére. Az ilyen ritka, magyar vonatkozású esetekben különösen fontos törekednünk arra, hogy a jogkérdésben hozott ítéletet az érzelmi szálakat lehetőleg mellőzve, tárgyyszerűen fogadjuk és elemezzük.